

29-01-2020 – Staatsinvesteringsfonds, Fractiekamer VVD

Visie op staatsinvesteringsfonds

Vraagstuk: hoe vormen we de keuze en investeringen van het fonds?

Aukje de Vries met Boudewijn Beukers (beleidsmedewerker)

Introductie

Op 16 januari 2020 is Invest-NL van start gegaan. Naast Invest-NL, heeft de staat additionele plannen aangekondigd voor een nieuw investeringsfonds. Dit nieuwe staatsinvesteringsfonds (SIF) heeft nog geen doelen of strategie aangekondigd. Het lijkt er op dat de argumenten voor oprichting extra investeringen zijn in Nederlandse projecten, gefinancierd door geleend geld met zeer lage (of zelfs negatieve) rente. Het is niet de bedoeling om het fonds in te zetten voor incidentele uitgaven in bijvoorbeeld infrastructuur of in gebieden waar al andere investeringskaders voor zijn. Het is niet de bedoeld om structurele uitgaven op te vangen. Maar waar is het geld dan wel voor bedoeld en welk probleem lossen we hiermee op?

Wat is niet de bedoeling?

Een van de beoogde doelen van het SIF is een maatschappelijk/economisch rendement behalen. De huidige economische groei is niet genoeg om onze manier van leven en de aankomende vergrijzing te ondersteunen in de toekomst. Tegelijk is het ook niet de bedoeling om een transitie teweeg te brengen met het SIF, want dat zou structureel met belastinggeld moeten. Daarnaast hoort Invest-NL al te innoveren met een rendement; het geïnvesteerde geld moet terugvloeien in het fonds. De uitgaven van het SIF zijn incidenteel en het rendement moet terugkomen via de economie. Ook is het niet de bedoeling om een sovereign wealth fund op te zetten. Europa zou hier niet positief tegenaan kijken. Hetzelfde zou gelden voor staatsdeelnemingen of staatssteun.

Wat kunnen we op dit moment zeggen over het beoogde SIF:

- Geen uitgaven waar al kaders voor zijn (infrastructuur, zorg, energietransitie, etc.)
- Geld moet niet voor een transitie ingezet worden
- Geen sovereign wealth fund
- Geen rendement terug in het fonds, maar via de maatschappij/economie
- Geen staatsdeelnemingen of staatssteun

Ook al zou de overheid grote hoeveelheden aan gratis geld ontvangen, blijft het lastig om te bepalen waar dit goed besteed kan worden zonder de markt te verstoren. Er kunnen altijd opties tot investeringsgebieden en projecten worden geïdentificeerd. Een aantal voorbeelden die al snel tijdens de expertsessie werden genoemd zijn het automatiseren van de zorg, magneetzweeftrein, en quantum computers. Maar hoe wordt er een keuze gemaakt en een rendement berekend dat terug dient te vloeien via de maatschappij? Zonder een sterke visie, doel of noodzaak kom je waarschijnlijk nergens met het SIF en levert het meer problemen met risico's op dan de 'rendementen' waard zijn. Zoals in elk business plan: er is eerst een visie nodig, dan pas geld.

Eerst een visie

We weten vooral waar het SIF niet voor is, maar kunnen we ook thema's of onderwerpen vinden waar we het wel voor kunnen inzetten? Stel dat het SIF er zou komen, hoe wordt het dan wel een succes? Beginnend met het probleem dat we willen oplossen: 'de huidige economische groei is niet

genoeg om onze manier van leven en de aankomende vergrijzing te blijven ondersteunen in de toekomst.' Economisch gezien is dat een vraagstuk van productiviteit en bevolkingsgroei. Dat betekent investeringen in R&D met daarbij Nederland als een aantrekkelijk land om te wonen. Dat kan in de praktijk worden gebracht door extra investeringen in de topsectoren van Nederland (RVO topsectorenbeleid). Door het investeren in bestaande topsectoren en te zorgen voor sleuteltechnologieën met interacties naar andere specialisaties, ontstaat er een vliegwiel effect met nieuwe experimenten en innovatie. Daarnaast kunnen er ook nieuwe sectoren worden opgebouwd. Ter illustratie; zijn er eerst elektrische auto's of oplaadpalen nodig om als Nederland volledig elektrisch te laten rijden? Met dit soort gedachten is het mogelijk om nieuwe marktleiders te creëren, met Nederland als initiële opdrachtgever via het SIF.

Om er voor te zorgen dat een SIF effectief bijdraagt aan de economie, is het belangrijk om de besturing apart te houden van de politiek. We kunnen denken aan een technocratisch bestuur met een wetenschappelijke raad. Dit zorgt er voor dat er niet elke kabinetsperiode een andere richting wordt gegeven aan het fonds. Het is daarnaast belangrijk dat de investeringskaders rekening houden met een lange investeringshorizon, met een initieel laag rendement. Anders had de markt ook de financiering kunnen verschaffen. Het blijft echter heel lastig om dergelijke investeringen objectief te beoordelen en maatschappelijk rendement te borgen. Het kan niet anders dan dat het SIF daarom gepaard moet worden met een sterke visie over de aandachtsgebieden en prioriteiten, zoals eerder beschreven. Zelfs met alles in plaats kan het onduidelijk zijn of de investeringen daadwerkelijk iets gaan opleveren. Het gaat immers over de lange horizon (denk aan 20 jaar of meer) en projecten die nu geen financiering (kunnen) ontvangen.

Samengevat

Een SIF is niet automatisch succesvol. Er moet rekening gehouden worden met de volgende aspecten: doel en visie, investeringskaders, en besturing. Wat betreft het doel en visie is het belangrijk deze voor oprichting duidelijk te hebben. Een focus op het RVO topsectorenbeleid zou hierbij een uitkomst bieden. Het zou de snelheid van implementatie ook ten goede komen, aangezien er al onderzoeksagenda's en doelstellingen bestaan voor de diverse sectoren. Investeringskaders moeten daarnaast gedaan worden in projecten waar hedendaags nog weinig rendement in zit en waar de markt momenteel tekort schiet. Het fonds moet ook stabiel zijn voor schommelingen in politiek. Anders is er het risico dat de focus van het fonds te snel wisselt om daadwerkelijk maatschappelijk/economisch rendement te zien. Dat kan worden opgevangen door een onafhankelijk technocratisch bestuur.

Enkel de motivatie 'er is gratis geld' is een slechte reden voor een fonds, dus denk hier goed over na. Rendement is niet gegarandeerd en slecht geïnvesteerd geld kan ook negatieve effecten hebben. Een sterke visie, investeringskaders die inspelen op een tekort in de markt, en onafhankelijke besturing is cruciaal.